

Czy można pisać poezję po Oświęcimiu? O *Ocalonym* Tadeusza Różewicza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Tadeusz Różewicz, *Ocalony*, [w:] Tadeusz Różewicz, *Utwory zebrane*, t. VII, oprac. Jan Stolarczyk, Wrocław 2005, s. 21–22.

Czy można pisać poezję po Oświęcimiu? O *Ocalonym* Tadeusza Różewicza

Aleja w obozie zagłady w Auschwitz
Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Straty ludzkie i materialne to bezpośredni i wymierny obraz skutków II wojny światowej. Zniszczenia wojenne wystąpiły w skali dotąd niespotykanej, dotknęły przede wszystkim zabudowę miast i osiedli. Natomiast skutki trudne do oszacowania, to te, które zaszły w ludzkiej psychice. Po zakończeniu działań wojennych wiele osób miało problemy z dostosowaniem się do życia w nowych warunkach, z odnalezieniem miejsca w powojennej rzeczywistości, z przywróceniem równowagi psychicznej. Powojenni twórcy stawiali pytania o rolę kultury w nowym świecie.

Twoje cele

- Omówisz etyczne problemy związane z pisaniem poezji po II wojnie światowej.
- Opiszysz warstwę stylistyczną i formalną w wierszu Tadeusza Różewicza *Ocalony*.
- Omówisz etyczne zadania artysty.
- Wyjaśnisz, na czym polega problematyka moralna w wierszu *Ocalony*.

O autorze

Tadeusz Różewicz przemawia podczas uroczystości wręczenia dyplomu Doktora Honoris Causa, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
Źródło: szukajwarchiwach.gov.pl, domena publiczna.

Tadeusz Różewicz to jeden z najważniejszych polskich poetów XX wieku. Urodził się w 1921 roku, zmarł w 2014. Często był wymieniany jako kandydat do Literackiej Nagrody Nobla. Przeżyciem, które ukształtowało Różewicza jako artystę, była II wojna światowa. Trafił do **konspiracji** za namową starszego brata Janusza. Po odbyciu szkolenia w tajnej szkole podchorążych, został zaprzysiężony i ponad rok walczył w oddziałach partyzanckich. W 1944 roku zginął brat poety Janusz, najpierw pojmany, a następnie rozstrzelany przez Niemców. Wojna, odciskając na poecie trwałe piętno, zweryfikowała jego rozumienie człowieka i człowieczeństwa. W 1947 roku ukazał się tomik poetycki *Niepokój*, który część krytyków uznała za dzieło autobiograficzne, przywołujące doświadczenie wojny, inni widzieli w tych

wierszach wielkie osiągnięcie artystyczne.

Problematyka moralna w poezji Tadeusza Różewicza

Tadeusz Różewicz należał do literackiego pokolenia Kolumbów, pisarzy urodzonych około 1920 roku, dla których II wojna światowa stanowiła przeżycie pokoleniowe. Był baczny analizykiem i krytykiem nowego, powojennego świata, a także obserwatorem nowego człowieka. Tematami, które zajmowały go przez całe życie, były zagadnienia pamięci, wojny, etyki oraz słowa, w tym także ten szczególny rodzaj słowa, jakim jest poezja.

Temat pamięci i wojny jako katastrofy moralnej powraca przez cały okres jego aktywności pisarskiej zarówno w poezji (szczególnie widoczne jest to w tomie *Niepokój*), w prozie (np. *Tarcza z pajęczyny*), jak i w utworach dramatycznych (np. kontrowersyjny utwór *Do piachu* będący rozliczeniem z partyzancką mitologią).

Niemiecki filozof Theodor Adorno powiedział, że „pisanie poezji po Auschwitz jest barbarzyństwem”, a Tadeusz Różewicz dowiódł, że na gruzach starego życia jest to nie tylko możliwe, ale i konieczne. Weryfikując tradycyjne mity i ideały kultury, poeta wypracował nowe wartości i wykreował nową formę poetycką nazwaną wierszem różewiczowskim.

Znamiennymi cechami języka poezji Różewicza są jego zwięzłość, oszczędność obrazowania i umiar myśli filozoficznej przy niezwykłości opisów rzeczywistości. Prostota, dążenie do braku ozdobników, rezygnacja z interpunkcji pełniły bardzo istotną funkcję – ich zadaniem było przeniesienie uwagi z estetyki na etykę. Tadeusz Różewicz pragnął przywrócić słowu znaczenie, walczył z pustosłowiem i dążył do maksymalnej precyzji. Kazimierz Wyka tak pisał o Różewiczu:

„W tym pisarzu siedzi kawał zanurzonego w codzienność i rzeczywistość moralisty. Szczególnego moralisty, bo nie przez katechizm i przykazania się on wypowiada, wszystko jedno czy religijne, czy świeckie, ale poprzez niecierpliwą i wzmożoną obserwację wartości zaprzeczonych i podważonych (Kazimierz Wyka, *Różewicz parokrotnie*, Warszawa 1977, s. 27).

((Tadeusz Różewicz

Ocalony

Mam dwadzieścia cztery lata
ocalałem
prowadzony na rzeź.

To są nazwy puste
i jednoznaczne:
człowiek i zwierzę
miłość i nienawiść
wróg i przyjaciel
ciemność i światło.

Człowieka tak się zabija jak zwierzę
widziałem:
furgony porąbanych ludzi
którzy nie zostaną zbawieni.

Pojęcia są tylko wyrazami:
cnota i występpek
prawda i kłamstwo
piękno i brzydota
męstwo i tchórzostwo.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jednako waży cnota i występpek
widziałem:
człowieka który był jeden
występny i cnotliwy.

Szukam nauczyciela i mistrza
niech przywróci mi wzrok słuch i mowę
niech jeszcze raz nazwie rzeczy i pojęcia
niech oddzieli światło od ciemności.

Mam dwadzieścia cztery lata
ocalałem
prowadzony na rzeź.

Źródło: Tadeusz Rożewicz, *Ocalony*, [w:] Tadeusz Różewicz, *Utwory zebrane*, t. VII, oprac. Jan Stolarczyk, Wrocław 2005, s. 21–22.

Słownik

desygnat

(łac. *designatus* - oznaczony) - przedmiot, osoba lub zjawisko, do których odnosi się dana nazwa

konspiracja

1. tajna, nielegalna działalność skierowana przeciwko istniejącej władzy
2. tajna organizacja; też: członkowie tej organizacji
3. tajemnica, ukrywanie czegoś

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją, w której zamieszczono fragmenty wierszy Tadeusza Różewicza zestawione z obrazami artystów, których ceniał – Franciszka Bacona i Tadeusza Makowskiego. Zastanów się nad etycznymi zadaniami artysty wyrażanymi za pomocą słowa i obrazu.

Polecenie 2

Jakie dostrzegasz podobieństwa między zamieszczonymi w prezentacji wierszami a obrazami? Wskaż je na przykładzie wybranej pary obraz - wiersz.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

((Tadeusz Rożewicz

Ocalony

Mam dwadzieścia cztery lata
ocalałem
prowadzony na rzeź.

To są nazwy puste i jednoznaczne:
człowiek i zwierzę
miłość i nienawiść
wróg i przyjaciel
ciemność i światło.

Człowieka tak się zabija jak zwierzę
widziałem:
furgony porąbanych ludzi
którzy nie zostaną zbawieni.

Pojęcia są tylko wyrazami:
cnota i występpek
prawda i kłamstwo
piękno i brzydota
męstwo i tchórzostwo.

Jednako waży cnota i występpek
widziałem:
człowieka który był jeden
występny i cnotliwy.

Szukam nauczyciela i mistrza
niech przywróci mi wzrok słuch i mowę

niech jeszcze raz nazwie rzeczy i pojęcia
niech oddzieli światło od ciemności.

Mam dwadzieścia cztery lata
ocalałem
prowadzony na rzeź.

Źródło: Tadeusz Rożewicz, *Ocalony*, [w:] Tadeusz Różewicz, *Utwory zebrane*, t. VII, oprac. Jan Stolarczyk, Wrocław 2005, s. 21–22.

Ćwiczenie 1

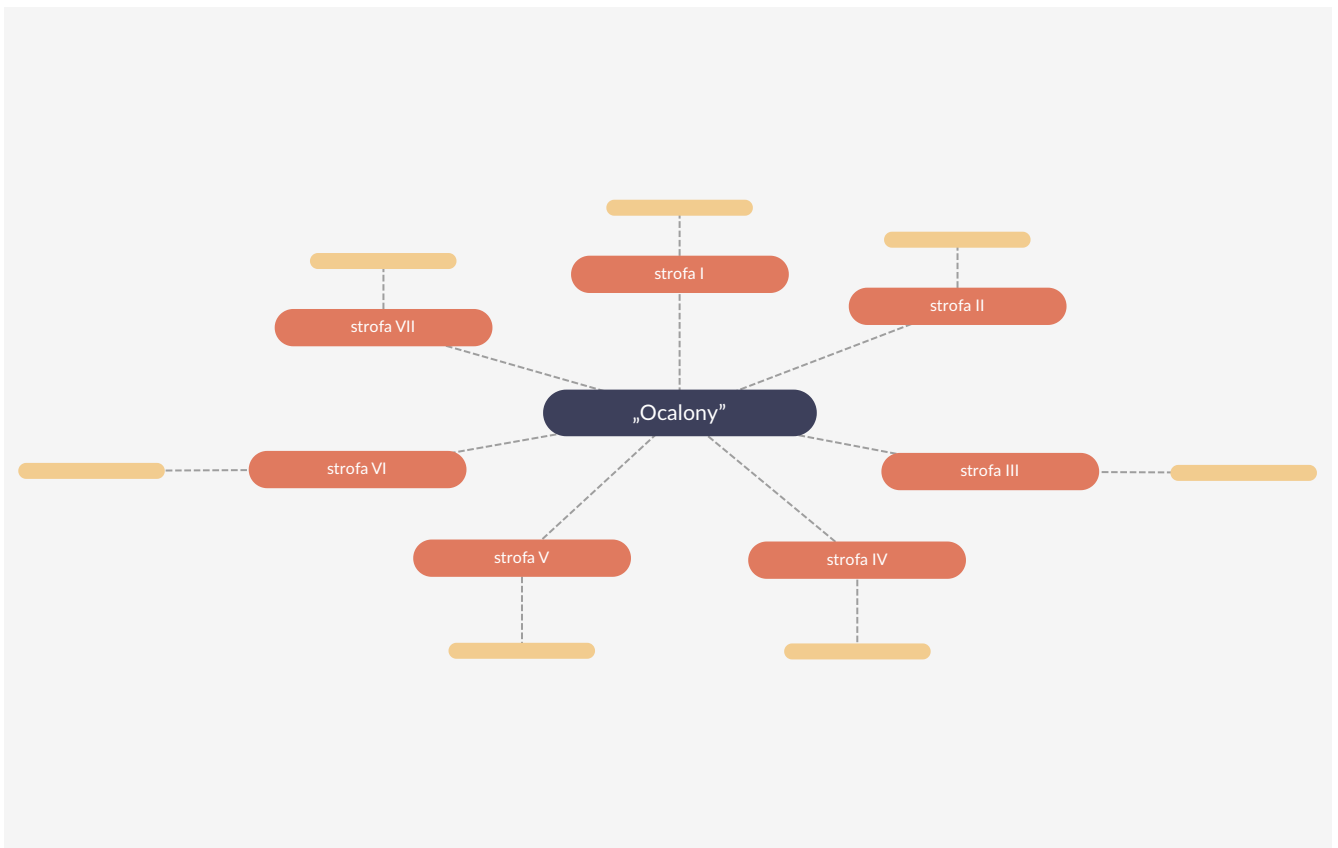

Kim jest podmiot liryczny? Napisz jego krótką biografię symboliczną.

Ćwiczenie 2

Uzupełnij mapę myśli informacjami dotyczącymi tematyki każdej strofy wiersza.

Ćwiczenie 3

Wyjaśnij, dlaczego niektóre słowa utraciły swoje znaczenie, np. między rzeczownikiem „wróg” a „przyjaciół” nie ma różnicy. Co na tym tle znaczy słowo „ocalony”?

Ćwiczenie 4

Jak sądzisz, dlaczego poeta zestawia obok siebie nazwy puste i nazwy jednoznaczne, łącząc je spójnikiem „i”?

Jak sądzisz, dlaczego poeta zestawia obok siebie nazwy puste i nazwy jednoznaczne, łącząc je spójnikiem „i”?

Ćwiczenie 5

Określ typ wiersza, jaki reprezentuje *Ocalony*.

Ćwiczenie 6

Zinterpretuj, co może wyrażać zastosowany przez Różewicza typ wiersza.

Ćwiczenie 7

Wypisz z tekstu rzeczowniki, które zostały ze sobą zestawione na zasadzie opozycji. Określ, jakiej kategorii zjawisk dotyczą.

Rzeczownik	Kategoria zjawiska

Ćwiczenie 8

Zredaguj opinię na temat tego, czy wiersz *Ocalony* niesie nadzieję na odbudowę wartości.

Ćwiczenie 9

Wybierz zdania prawdziwe.

☐ Podmiot liryczny całkowicie traci nadzieję na odbudowanie świata wartości.

☐ W wierszu napisano o spustoszeniu moralnym, jakie przyniosła wojna.

☐ Różewicz nawiązuje do Księgi Rodzaju.

☐ Głównym tematem wiersza są wartości i pytanie o ich dewaluację.

☐ Optymistyczny tytuł wiersza współgra z treścią.

☐ Podmiot liryczny opisuje świat po II wojnie światowej.

☐ Różewicz nie nawiązuje do Ewangelii.

☐ Utwór jest wierszem wolnym.

Praca domowa

Wskaż utwór muzyczny, który – twoim zdaniem – mógłby stanowić tło wiersza *Ocalony*.
Uargumentuj swój wybór.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Czy można pisać poezję po Oświęcimiu? O *Ocalonym* Tadeusza Różewicza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- analizuje i interpretuje wiersz Tadeusza Różewicza *Ocalony*;
- omawia charakter poezji po II wojnie światowej;
- wyjaśnia, jakie etyczne zadania artysty wyrażane są za pomocą słowa i obrazu;
- redaguje opinię na temat tego, czy wiersz *Ocalony* niesie nadzieję na odbudowę wartości.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- burza mózgów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie czytają przed lekcją wiersz Tadeusza Różewicza *Ocalony* i przygotowują kontekst biograficzny, który pomoże w analizie wiersza.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał „Czy można pisać poezję po Oświęcimiu? O *Ocalonym* Tadeusza Różewicza”.
2. Wyświetla na tablicy cele zajęć oraz wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
3. Uczniowie zapoznają się z tekstem w sekcji „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”. Nauczyciel prosi chętnego ucznia o podsumowanie informacji zawartych w tych sekcjach.

Faza realizacyjna:

1. Zasadnicza część zajęć odbywa się w formie burzy mózgów. Nauczyciel prowadzi dyskusję, zadaje pytania, komentuje odpowiedzi uczniów oraz włącza się do rozmowy. Celem wymiany zdań jest zrozumienie, czy po II wojnie światowej nadal udawało się tworzyć poezję. Dobór pytań dostosowywany jest do dynamiki dyskusji. Mogą wśród nich znaleźć się następujące:
 - Jaka tematyka pojawia się w utworach Tadeusza Różewicza?
 - Jakie mogą być etyczne zadania artystów?
 - Jaki charakter miała poezja po II wojnie światowej?
2. Po zakończeniu pracy metodą burzy mózgów nauczyciel pokazuje galerię z sekcji „Galeria zdjęć interaktywnych”. Uczniowie zastanawiają się nad etycznymi zadaniami artysty wyrażanymi za pomocą słowa i obrazu.
3. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Dzieli uczniów na 3 grupy (lub więcej, w zależności od czasu, który pozostał na pracę z ćwiczeniami). Przydziela uczniom zadania i wyznacza czas na ich realizację. Po zakończeniu pracy weryfikuje poprawność odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi o przypomnienie, czym różni się fakt od opinii.

Fakt to coś, co miało miejsce w rzeczywistości; zdarzenie lub stan rzeczy, na które nie mamy wpływu.

Opinia, to czyjeś zdanie o kimś lub o czymś; sąd; osąd; zdanie; pogląd.

Następnie poleca zredagowanie opinii na temat tego, czy wiersz *Ocalony* niesie nadzieję na odbudowę wartości.

Praca domowa:

1. Wskaż utwór muzyczny, który – twoim zdaniem – mógłby stanowić tło wiersza *Ocalony*. Uargumentuj swój wybór.

Materiały pomocnicze:

- <https://vod.tvp.pl/video/poezja-na-kazdy-czas,ocalony-tadeusz-rozewicz,47913398>
- Kazimierz Wyka, *Różewicz parokrotnie*, Warszawa 1977.

Wskazówki metodyczne

- Galerię zdjęć nauczyciel może wykorzystać w rozmowie z uczniami na temat związków literatury i malarstwa.